

Hørings svar – forslag til endringer i konfliktrådsloven, straffeloven mv. – strafferettslige reaksjoner og tvangsmidler for ungdom

Redd Barna arbeider nasjonalt og internasjonalt for oppfyllelse av barns rettigheter slik de er nedfelt i FNs konvensjon om barnets rettigheter (barnekonvensjonen). Redd Barnas Norgesprogram arbeider for styrking av barns rettigheter og overvåker og bekjemper brudd på barnrettighetene i Norge med særlig fokus på barn i sårbare livssituasjoner. Barn og unge i konflikt med loven befinner seg i en svært sårbar situasjon.

Innledende bemerkninger

Redd Barna er glade for å se at FNs barnekonvensjon er gitt en sentral plass i høringsnotatet. På generelt grunnlag ønsker vi å understreke betydningen av det departementet selv oppgir som det primære formålet med ungdomsstraff- nemlig å redusere bruken av fengsel og strenge samfunnsstraffer overfor barn. Vi mener det er viktig å ha dette formålet klart for seg i alt arbeidet som omhandler barn og unge i konflikt med loven. Det er i samfunnsdebatten mange høye stemmer som tar til orde for «strengere straffer» og en senket kriminell lavalder. Sett hen til de erfaringene andre land har gjort seg med dette, ser vi med tydelighet behovet for å fortsette linjen med å forebygge, ikke bare kriminalitet blant unge, men også en kriminalisering av unge.

Av kapasitetshensyn har vi ikke hatt anledning til å svare på alle forslagene..

Kommentarer til de foreslåtte lovendringene

Forslag til forenkling av det rettslige rammeverket for ungdomsstraff og ungdomsoppfølging

Redd Barna deler flere av vurderingene som departementet har gjort. Vi er enige i at dersom en mulig konsekvens av at et uklart regelverk er at ungdomsreaksjoner ikke tas i bruk der de burde vært aktuelle, så er dette et problem.

Redd Barna er enige i at et klart og tydelig regelverk kan bidra til at ungdomsreaksjonene generelt sett i større grad tas i bruk, men vi stiller oss kritiske til at domstolen ikke skal ha adgang til idømmelse av ungdomsoppfølging. Vi frykter at dette kan bidra til at ungdom i verste fall vil kunne få en strengere reaksjon enn hva retten i utgangspunktet ville funnet riktig. Det kan for eksempel være tilfellet der enkelte poster frafalles under en hovedforhandling.

Redd Barna mener at det ikke bør være generelle avgrensninger mot enkelte sakstyper eller saker. Vi mener at det bør foretas en individuell vurdering i hvert enkelt tilfelle og at det ikke nødvendigvis er selve lovbruddet som bør være avgjørende. Det er likevel viktig med tydelige og klare retningslinjer for skjønnsutøvelsen, slik at man sikrer likebehandling i de forskjellige distriktene.

2.5 Om samtykke til ungdomsstraff og ungdomsoppfølging

Redd Barna støtter, under noen tvil, forslaget om å fjerne kravet til samtykke for ungdomsstraff.

Tvilen skyldes delvis uttalelsene i FNs barnekomites generelle kommentarer nr. 12 og 24, der komiteen legger til grunn et krav om samtykke. Selv om man kommer til at uttalelsene ikke er rettslig bindende, skal de tillegges stor vekt. Ellers er vi bekymret for om et manglende samtykke for ungdomsoppfølging fra ungdommen, i verste fall vil kunne lede til at påtalemyndigheten tar ut tiltale for ungdomsstraff. Vi mener at det siste kan avhjelpes ved at det tas inn et krav om en barnets beste-vurdering i lovbestemmelsen.

Når vi har landet på at vi støtter forslaget, så skyldes dette først og fremst at vi er redd samtykkekravet kan oppleves som et press til å tilstå, også der ungdommen mener å være uskyldig. Det kan oppleves vanskelig å påta seg ansvar i møte med en fornærmet, og vi frykter at dette i verste fall vil kunne føre til at det idømmes en strengere reaksjon. Dessuten er det stor variasjon i hvilken voksenstøtte ungdommene har, og det taler med styrke for at det heller gjøres en egnethetsvurdering. Vi gjentar imidlertid vår oppfatning om at en barnets beste-vurdering eksplisitt bør fremgå av bestemmelsen.

2.8 Om politiattest

Redd Barna mener at politiattester er et sentralt virkemiddel for å forebygge vold og overgrep mot barn. Innhentning av politiattester har en viktig funksjon, da dette både kan forebygge konkrete overgrep, men også forebygge at personer som kan utgjøre en risiko for barn oppsøker visse stillinger/bransjer. Vi ser absolutt at det er i ungdommens interesse å få gjort opp for seg og bli ferdig med saken, men vi kan likevel ikke støtte dette forslaget under henvisning til barns rett til beskyttelse. Vi mener at behovet for å få lagt saken bak seg i tilstrekkelig grad blir ivare tatt gjennom dagens regelverk.

3 Informasjonsdeling under ungdomsstraff og ungdomsoppfølging

Redd Barna stiller seg bak departementets vurdering når det understrekes at barnets beste, jf. Grunnloven § 104 annet ledd og barnekonvensjonen art. 3 nr. 1 må vurderes konkret i hver enkelt sak. Dette vil også måtte virke inn på vurderingen av om nødvendighetskravet er oppfylt. I forslagets § 22 c tredje ledd foreslås en rett for ungdommen og verger til å medvirke i forkant av informasjonsdelingen. Redd Barna syns det er veldig bra at det presiseres at medvirkningen skal skje i forkant, dette bidrar til å sikre at medvirkningen blir reell jf. barnekonvensjonens art. 12. Vi viser også til barnekomiteens generelle kommentar nr. 12 (2009) der det i avsnitt 58 presiseres at retten til å bli hørt gjelder på alle stadier.

Article 12, paragraph 2, of the Convention requires that a child alleged to have, accused of, or recognized as having, infringed the penal law, has the right to be heard. This right has to be fully observed during all

stages of the judicial process, from the pre-trial stage when the child has the right to remain silent, to the right to be heard by the police, the prosecutor and the investigating judge. It also applies through the stages of adjudication and disposition, as well as implementation of the imposed measures.

Vi syns ellers at forslaget er balansert og vi støtter det.

Elektronisk kontroll

Elektronisk kontroll som alternativ til varetekt

Redd Barna er positive til tiltak som kan bidra til at vi i større grad oppfyller barnekonvensjonen. Pågripelse, frihetsberøvelse og fengsling av barn skal skje på **lovlig måte** og bare benyttes som en **siste utvei** og for et **kortest mulig** tidsrom, jf. barnekonvensjonen art. 37 litra b. Barnekonvensjonen må suppleres med Beijing-reglene.¹ I kommentaren til 1Beijing-reglenes 13.1 fremgår det at:

The danger to juveniles of "criminal contamination" while in detention pending trial must not be underestimated. It is therefore important to stress the need for alternative measures. By doing so, rule 13.1 encourages the devising of new and innovative measures to avoid such detention in the interest of the well-being of the juvenile.

Selv om elektronisk kontroll også kan være å regne som frihetsberøvelse, så vil denne for de fleste oppleves som mindre inngripende enn fengsling. Vi er likevel bekymret for om en hjemmel til elektronisk kontroll i praksis vil kunne senke terskelen for tvangsmiddelet varetekt, fordi det faktum at man ikke er fengslet vil kunne virke inn på en forholdsmessighetsvurdering. Når vi likevel velger å støtte forslaget, så er det dels fordi vi vet at fengsling er skadelig for barn, og dels fordi Redd Barna mener at dette vil bringe Norge nærmere enn etterlevelse av barnekonvensjonen. Det er imidlertid grunn til å understreke hvor viktig det er at det kommer tydelig frem for lovanvenderen at terskelen ikke skal være lavere enn hva den er for varetektsfengsling i dag. Sistnevnte er årsaken til at vi støtter departementets forslag om at hjemmelen bør inntas i straffeprosesslovens § 184 som et nytt sjette ledd.

Når det gjelder boforhold og vanskelige relasjoner til foreldre/verger, så deler Redd Barna departementets bekymring for om dette vil kunne forsterke forskjellen mellom de ungdommene som har gode og stabile hjemmeforhold, og de som ikke har det. Vi håper derfor at man kan se på både bruken av alternative oppholdssteder samt bruken av verge, der dette er nødvendig for å ivareta ungdommens interesser. Av hensyn til ungdommen det gjelder, så er det viktig å undersøke boforholdene grundig, slik at man ikke presser ungdommen til å oppholde seg et sted som ikke er trygt. Ellers mener vi, som departementet, at det minste inngreps prinsipp taler for å benytte elektronisk kontroll som varetektsurrogat. Vi kan ikke la være å innføre en mindre inngripende form for frihetsberøvelse, selv om noen vil falle utenfor ordningen på grunn av forhold de ikke kan rå over.

¹ United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice ("The Beijing Rules")

Elektronisk kontroll i kombinasjon med ungdomsstraff

Redd Barna støtter, under noen tvil, forslaget. Vi er i utgangspunktet skeptiske til at man fjerner seg fra fokus på rehabilitering av ungdommen til samfunnets behov for beskyttelse. Når vi likevel velger å støtte forslaget, så er det dels fordi vi er enige med departementet i at forslaget kan bidra til at færre ungdommer fengsles, men dessuten også fordi vi ser at det kan ha stor betydning for trygghetsfølelsen til andre barn og unge. Hvis dette kan bidra til at ungdom kan sone en straff i frihet, samtidig som at andre føler seg trygge, så mener vi at dette i sum er positivt. Redd Barna støtter for øvrig at kompetansen til å ilegge reaksjonen skal ligge hos domstolen.

Øvrig

Redd Barna mener at ungdom bør ha en ubetinget rett til forsvarer også i saker av mindre alvorlig art. Vår oppfatning er at dette kan bidra til å utjevne noen av de forskjellene som ble nevnt under kapitlet om elektronisk kontroll. Dette ble behandlet av straffeprosessutvalget og er til behandling nå. Slik departementet skriver i høringsnotatet, så er alder et relevant moment under vurderingen av om «særlige grunner» foreligger, jf. straffeprosessloven § 100 annet ledd. Av hensyn til likhet og forutberegnelighet, så mener vi at denne retten bør utvides. Det er stor forskjell på hvilken grad av veiledning barn får hjemmefra. Vi viser i likhet med departementet spesielt til følgende fra barnekomiteens generelle kommentar nr. 12 (2009):

«In case of diversion, including mediation, a child must have the opportunity to give free and voluntary consent and must be given the opportunity to obtain legal and other advice and assistance in determining the appropriateness and desirability of the diversion proposed».

Med vennlig hilsen

Redd Barna

Thale Skybak
seksjonsleder Norgesprogrammet

Sara Eline Grønvold
spesialrådgiver barns rettigheter

Brevet er elektronisk godkjent, derfor ingen signatur